

Актуальність теми дослідження визначається тим, що однією з передумов ефективного ведення мисливського господарства є його рентабельність. Правове забезпечення ведення мисливського господарства не відповідає сучасним вимогам суспільства і призводить до негативних економічних та соціальних наслідків.

Об'єктивною основою для цього може слугувати власний історичний досвід організації мисливства у періоди його розквіту, зокрема, досвід Галичини за часів Австро-Угорської імперії та Другої Речі Посполитої, який окрім бережливого ставлення суспільства до природних ресурсів та раціонального використання тваринного світу, характеризується ефективним державним регулювання цією галуззю суспільного виробництва.

Метою дисертаційного дослідження є вивчення і узагальнення історичного досвіду державного регулювання мисливства в Галичині кінця XIX – початку XX ст. та обґрунтування його актуальності для сучасної України.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі завдання:

- упорядкувати історіографію проблеми організації державного регулювання мисливства в Галичині кінця XIX – початку XX ст. в контексті соціально-економічного, політичного, гуманістичного розвитку суспільства;
- розкрити позитиви формування та здійснення державної політики з організації мисливства в означений історичний період розвитку Галичини;
- проаналізувати стан організації мисливства в сучасній Україні та виявити основні проблеми його функціонування;
- розглянути соціально-економічні наслідки вітчизняного мисливського господарювання;
- зробити порівняльний аналіз організації мисливства сучасної України і Галичини кінця XIX – початку XX ст.;
- обґрунтувати методологічні підходи щодо адаптування історичного досвіду організації та розвитку мисливства Галичини в умовах сучасної України.

Об'єктом дослідження є державне регулювання діяльності мисливського господарства як галузі суспільного виробництва.

Предметом дисертаційного дослідження є історичний досвід мисливства Галичини кінця ХІХ – початку ХХ ст. та його актуальність для державного регулювання в сучасній Україні.

Наукова новизна одержаних результатів зумовлена сукупністю поставлених завдань і способами їх розв'язання. Дисертаційна робота є першим науковим дослідженням питань державного регулювання діяльності мисливського господарства Галичини кінця XIX– початку XX ст., що є актуальним для державного управління сучасної України. В дисертації:

уперше:

- розкрито особливості формування державної політики Галичини з організації мисливства, які полягають у використанні в означений період права приватної власності на мисливські угіддя та мисливські види тварин, що лягло в основу обґрунтування механізмів відшкодування збитків, завданих мисливськими тваринами власникам сільськогосподарських наділів, охорони мисливських тварин, надання в користування мисливських угідь;
- обґрунтовано систематизацію критеріїв аналізу стану організації мисливства в сучасній Україні, що враховують використання показників, котрі характеризують мисливські угіддя, мисливські види тварин, збитки від мисливства тощо, що дозволяє більш об'єктивно оцінити діяльність мисливського господарства;
- розроблено методологічний підхід щодо організаційно-правового регулювання мисливства, котрий полягає у запровадженні механізму конкуренції при наданні в користування мисливських угідь, залученні громадських організацій до здійснення контролюючих функцій держави, охорони мисливських тварин, що дало змогу сформулювати пропозиції до зміни законодавства України;

удосконалено:

- впорядкування історіографії проблеми за такими критеріями: класифікація наукових публікацій; нормативні джерела; статистичні джерела; довідкова література, що більш об'єктивно виявляє глибину наукового дослідження проблеми;
- методологічний підхід для проведення компаративного аналізу розвитку галузі мисливства Галичини кінця XIX – початку XX ст. і сучасної України, котрий полягає у співставленні соціально-економічних, політичних, гуманістичних чинників, що дозволило виокремити критеріальну базу для обґрунтування шляхів розвитку галузі;

набули подальшого розвитку:

- вивчення особливостей державного регулювання мисливства в сучасній Україні, котрі полягають у впливі держави на законодавче, фінансове, організаційне забезпечення галузі, що дозволяє сформулювати тенденції розвитку мисливського господарства у вирішенні соціально-економічних проблем цієї сфери виробничих відносин;
- вивчення проблем організації державного регулювання мисливства в Галичині кінця XIX – початку XX ст. в контексті його соціально-економічного, політичного та гуманістичного розвитку.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що у сукупності вони створюють теоретичну та методичну базу для практичного вдосконалення комплексу науково-теоретичних підходів до процесів удосконалення розвитку державного регулювання мисливського господарства.

•**Апробація результатів дисертації.** Основні положення та результати дисертаційного дослідження доповідались і обговорювались на науково-практичних конференціях зокрема: на міжнародній науково-практичній конференції «Правове регулювання діяльності мисливської охорони в Галичині на початку XX століття» (Запоріжжя, 2009 р.), II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Ефективне використання мисливських угідь, як ресурс стратегічного розвитку лісопромислового комплексу» (Яремче, 2009 р.), всеукраїнській науково-практичній конференції за міжнародною участю «До питання врегулювання відшкодувань завданих мисливськими тваринами збитків» (Полтава, 2009 р.), міжнародній науковій конференції присвяченій 50-річчю з часу опублікування регіонального зведення «Животный мир Буковины» «Діяльність Галицького мисливського товариства в кінці XIX – на початку XX століття» (Чернівці, 2009р.), Міжнародній науково-практичній конференції «З історії подолання браконьєрства на Гуцульщині» (Львів, 2010 р.), науково-практичній конференції за міжнародною участю «Управління мисливством: парадигма демократичного врядування» (Львів, 2011 р.), міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 10-річчю НПП «Гуцульщина» «Мисливство у Косівському повіті кінця XIX-початку XX століття» (Косів, 2012 р.), науково-практичній конференції за міжнародною участю «Модернізація системи державного управління: теорія та практика» (Львів, 2012 р.), Круглий стіл Розвиток сільських територій Карпатського регіону: стан та перспективи (Львів 2012 р.), наукова конференція «Модернізація системи державного управління: теорія та практика» (Львів, 2013 р.), наукова конференція «Авраамічні релігії в Україні: історія, етнокультурні взаємовпливи, міжконфесійні взаємини» (Галич, 2013 р.), наукова конференція за міжнародною участю «Етнонаціональна політика в теорії та практиці українського націоналізму: історія і сьогодення» (Івано-Франківськ, 2013 р.), международная научно-практическая студенческая конференция (Орел, 2013 р.), міжнародна наукова конференція «Галич і Галицька земля в державотворчих процесах України» (Галич, 2013 р.), міжнародна науково-практична конференція (Запоріжжя 2013 р.).

•Результати досліджень, наукові висновки та рекомендації були використані Головним управлінням економіки Івано-Франківської обласної державної адміністрації при підготовці заходів щодо розвитку мисливства як складової туристичної галузі області (довідка № 02/06-777, від 18.07.2011 р.), Івано-Франківським обласним центром перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій у навчальному процесі (довідка № 46, від 21.11.2011 р.), Карпатським регіональним навчальним центром Українського центру підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів лісового господарства у навчальному процесі (довідка № 23, від 05.03.2012 р.)

Публікації. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 87 наукових та науково-методичних праць. Основні наукові результати дослідження висвітлені у двох колективних монографіях, 21 статті у наукових фахових виданнях України, статтях в інших наукових виданнях, тезах доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій. Серед публікацій, які додатково відображають наукові результати дисертації – навчально-методичний посібник. Загальний обсяг публікацій за темою дисертації – 54 друкованих аркушів.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МИСЛИВСТВА ГАЛИЧИНИ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

1.1. Історіографія проблеми та напрями дослідження

1.2. Методологія дослідження мисливства як об'єкта державного регулювання

1.3. Організаційно-правові та економічні підходи в державному регулюванні мисливства

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

2.1. Організація та розвиток вітчизняного мисливського господарства

2.2. Нормативно-правове забезпечення діяльності мисливського господарства

2.3. Соціально-економічні наслідки та управлінські проблеми державного регулювання мисливського господарства

Висновки до розділу 2

РОЗДІЛ 3. ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ГАЛИЧИНИ В УДОСКОНАЛЕННІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МИСЛИВСТВА СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

3.1. Методологічні підходи у використанні історичного досвіду Галичини

3.2. Удосконалення вітчизняного мисливського законодавства

3.3. Організація державного регулювання мисливського господарства

Висновки до розділу 3

ВИСНОВКИ

ДОДАТКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено актуальне наукове завдання, що полягає в актуалізації історичного досвіду організації мисливства в Галичині кінця XIX – початку XX ст. для державного регулювання мисливського господарства в сучасній Україні. Основні результати дослідження свідчать про досягнення поставленої мети, а виконані для її досягнення завдання дозволяють зробити висновки і сформулювати рекомендації теоретичного, практичного та науково-прикладного значення.

1.3'ясовано історіографію за темою дисертації. Встановлено, що проблема державного регулювання організації та ведення мисливства у Галичині є сферою дослідження юридичної, історичної, економічної наук. Кожна з них внесла свій вклад у дослідження його організації, становлення і розвитку. Зокрема, історична мисливська періодика свідчить про вплив еліти суспільства на державне регулювання у галузі мисливства, яка лобювала свої інтереси і домогалася преференції при отриманні в користування мисливських угідь. Економічні наукові видання описують намагання еліти шляхом штучного створення економічних перешкод, і через різні організаційні заходи, як то видачі мисливських посвідчень, унеможливлювати полювання селян на власній землі. Юридичні видання свідчать про те, що вирішення соціальних конфліктів відбувалось за допомогою механізму державного регулювання відшкодувань збитків, завданих мисливськими тваринами сільськогосподарським угіддям. Узагальнення історіографії за темою дослідження вказує на те, що державне регулювання мисливства у означений історичний період характеризується двома основними тенденціями, а саме: економічною та екологічною. Задля цього державою встановлювались правові, організаційні, мотиваційні механізми невиснажливого користування фауністичним ресурсом, а також централізована система правоохоронних заходів щодо охорони мисливських тварин.

Запропоновано підхід щодо впорядкування історіографії за критеріями наукових публікацій, нормативних джерел, статистичних джерел, довідкової літератури, що дозволив об'єктивно оцінити ступінь розробки обраної теми дисертаційного дослідження.

2.Розглянуто особливості організації мисливства в означений історичний період розвитку Галичини. Встановлено, що основним чинником формування та здійснення державної політики щодо ведення мисливського господарства у Галичині було право приватної власності на мисливські угіддя, мисливські тварини та неухильне його дотримання. За такого підходу у формуванні державної політики власники земельних ділянок отримували кошти від оренди, а держава надходження у бюджет від сплати податків орендодавців.

Результати аналізу еволюції мисливського законодавства вказують на те, що основними чинниками впливу на його формування в Галичині було право власності на землю, дичину, природні ресурси, а також рівень політичної культури суспільства, групи впливу за соціальною ознакою, громадські організації тощо. Правове поле для ведення мисливства базувалось на звичаєвих традиціях, котрі успішно застосовувались урядами Австрії та Другої Речі Посполитої для забезпечення на західно-українських землях економічної, екологічної, соціальної складової мисливства.

3. Проаналізовано сучасний стан організації мисливства в Україні. Виявлено відмінності у його веденні з мисливством Галичини. Вони полягають у тому, що в Галичині мисливські угіддя надавались у користування на аукціонній основі, натомість в сучасній Україні право оренди надається рішенням місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, що унеможливорює конкурування орендарів, зате сприяє прояву корупційних дій з боку посадових осіб.

Встановлено, що у порівнянні з Галичиною ведення мисливського господарства в сучасній Україні є збитковим. Показано, що економічна ефективність ведення мисливського господарства у Галичині в означений історичний період перевищує сучасну дохідність з одиниці площі мисливських угідь більш ніж у 50 разів.

Серед ключових проблем мисливського господарства сучасної України виявлено основні чинники його збитковості:

- недосконала правова база в частині надання в користування мисливських угідь не сприяє виявленню найкращого орендаря мисливськими угіддями;

- правові механізми боротьби із браконьерством не спонукають до ефективної охорони мисливських тварин, мають негативні господарські й екологічні наслідки. Формалізм у роботі користувачів мисливських угідь та органів державної влади, гонитва за показниками (кількість складених адміністративних протоколів, відкритих кримінальних проваджень, накладених штрафів на порушників правил полювання) є мало ефективними як у подоланні браконьерства так і в підвищенні ефективності ведення мисливського господарства;

- відсутність механізмів державного регулювання допуску мисливців до права полювання, чисельності мисливців, відшкодування збитків завданих мисливськими тваринами спричиняє соціальну напругу у суспільстві і є одною з причин невмотивованої поведінки власників земельних ділянок у частині погодження надання сервітутів під ведення мисливського господарства.

4. Розглянуто соціально-економічні наслідки вітчизняного мисливського господарювання. Показано, що ведення сучасного мисливського господарства здійснюється за підходами, що суперечать об'єктивним законам економіки. При відшкодуванні збитків, нанесених внаслідок полювання власникам сільськогосподарських угідь, користувачі мисливських угідь задля пом'якшення соціальної напруги застосовують різні незаконні механізми. Зокрема, укладання тіньових угод з постраждалими щодо відшкодування збитків. Допуск до полювання населення регулюється головним чином через механізм отримання посвідчення мисливця та ліцензій на право добування дичини. Для порівняння, досвід організації мисливства у Галичині кінця XIX – початку XX ст. свідчить про те, що претендент на отримання посвідчення мисливця повинен був не лише володіти знаннями щодо організації полювання, а й демонструвати практичні навички з обробки дичини її зберігання, володіння зброєю і навіть знати нормативи з влучності стрільби.

Існуюча практика реалізації ліцензій на право добування копитних видів мисливських тварин свідчить про те, що їхня вартість у межах одного господарства може коливатися у 5 разів. Зважаючи на це, пропонується запровадити конкурентний механізм реалізації ліцензій через аукціони, що дасть змогу визначити ринкову вартість ліцензій. Боротьба з браконьерством могла б бути більш ефективною якби у посадових осіб користувачів мисливських угідь недержавної форми власності і у громадських мисливських інспекторів були більші повноваження адміністративного впливу на порушників правил полювання.

5. Зроблено порівняльний аналіз державного регулювання мисливства в сучасній Україні і Галичині досліджуваного історичного періоду. Встановлено, що означене регулювання здійснюється за різними соціально-політичними підходами. Головною відмінністю між принципами ведення мисливського господарства Галичини і сучасної України є суб'єкт, який визначає право на ведення мисливства. У Галичині ним був власник земельної ділянки, тоді як в сучасній Україні таким суб'єктом є держава. З огляду на це, в Галичині того періоду у виписаний механізм відшкодування збитків, завданих мисливськими тваринами та мисливцями під час проведення полювань, був покладений домінантний чинник "приватної власності", який у сучасних відносинах з організації полювання відсутній. Показано, що приватна форма власності на мисливські види тварин, встановлена законодавством Галичини, сприяла їх ефективнішій охороні, ніж у сучасній Україні, де законодавчо визнана державна власність на мисливські види тварин.

Доведено, що сучасна вітчизняна законодавча база не повною мірою сприяє охороні мисливських тварин від незаконного добування. Серед причин є безособовість власності на мисливські тварини, невмотивованість користувачів мисливських угідь до ефективного ведення мисливського господарства шляхом збільшення чисельності мисливських тварин. Позитивний вплив на ефективне ведення мисливського господарства та чисельність мисливських тварин зокрема, мала значна кількість великих землевласників Галичини, які відповідно до тодішнього законодавства самотійно вели мисливське господарство. В сучасних умовах господарювання найвагомішою обставиною низького приросту популяції дичини залишається відсутність ефективного користувача мисливськими угіддями.

6. Обґрунтовано методологічні підходи щодо удосконалення державного регулювання мисливства в Україні, що ґрунтуються на дослідженні нормативно-правової, організаційної, інституційної складової державного управління. Зокрема, для регулювання відносини між мисливськими господарствами та власниками сільськогосподарських угідь слід запровадити механізм відшкодування збитків, завданих мисливськими видами тварин. Для цього запропоновано внести зміни в чинне законодавство (Закон України «Про мисливське господарство та полювання») щодо легалізації такого виду збитків та їх відшкодування.

Для запобігання дублювання функцій державного регулювання і уникнення між органами державної влади компетенційних спорів важливим є оптимальний перерозподіл між ними функції та повноважень, зокрема:

а) передати дозвільні повноваження на ліміт та норму добування мисливських видів тварин від Міністерства екології та природних ресурсів України Міністерству аграрної політики та продовольства України, і визнати його основним центральним органом виконавчої влади в питаннях організації мисливства. Зосередження на одній виконавчій вертикалі усіх важелів управлінського впливу на суб'єкт господарювання дозволить оптимізувати управлінські процеси;

б) передати контролюючі функції з дотримання законодавства про тваринний світ від Екологічної інспекції України Міністерству аграрної політики та продовольства України, що дозволить оптимізувати виконання функцій державного контролю, запобігаючи дублюванню функцій державного контролю (нагляду);

в) з метою підвищення ефективності боротьби з браконьєрством урівняти, в частині справляння адміністративної відповідальності, права посадових осіб користувачів мисливських угідь приватних/громадських форм власності та громадських мисливських інспекторів з посадовими особами користувачів мисливських угідь державної форми власності щодо повноважень у питаннях охорони мисливських видів тварин;

г) заборонити практику відтермінування виконання вимог ст. 24 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» щодо оплати за користування мисливськими угіддями і запровадити механізм надання у користування мисливських угідь через організацію аукціонів, що дозволить, на конкурентній основі, визначити ринкову вартість користування мисливськими угіддями та вибрати для них найкращого орендаря;

д) впорядкувати процедуру ідентифікації учасників полювання шляхом запровадження єдиної бази обліку мисливців, мисливської зброї, порушників правил полювання (браконьєрів), добутої дичини. Для цього внести зміни у нормативно-правове забезпечення щодо реалізації механізму обліку мисливців через зміну процедури видачі посвідчення мисливця та щорічної контрольної картки обліку добутої дичини та порушень правил полювання.

Врахувати позитивний досвід Галичини щодо відбору кандидатів на видачу мисливських білетів за моральними, психологічними якостями, станом здоров'я, матеріальним станом, на основі чого внести зміни у нормативне забезпечення, яке б забороняло отримання посвідчення мисливця соціально неврівноваженим особам.